

<https://doi.org/10.26565/2075-1834-2024-38-09>

УДК 342.723

І.С. ФЕДОТОВ

аспірант кафедри конституційного і муніципального права

E-mail: yurist.fedotov@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0009-0007-5828-1799>

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

м. Харків, 61022, майдан Свободи, 4

СТАТУС ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНОЇ ОСОБИ: ПОНЯТТЯ ТА ДЕЯКІ ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ОТРИМАННЯ

АНОТАЦІЯ. *Вступ.* Статтю присвячено проблемі визначення статусу внутрішньо переміщеної особи, яка набула особливої ваги та значення в сучасних реаліях життя. Україна вперше стикнулася із цією проблемою у 2014 році, коли внаслідок анексії Криму та Донбасу майже півтора мільйона громадян стали вимушеними переселенцями. Після широкого розголосу у суспільстві владні інституції відреагували та стали намагатися на законодавчому рівні врегулювати проблему визнання статусу вимушених переселенців, їх оформлення та забезпечення.

Короткий зміст результатів дослідження. В статті проаналізовано нормативно-правові акти, якими регулюється статус внутрішньо переміщеної особи. Серед них: Закон України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб», Постанова Кабінету Міністрів України «Про облік внутрішньо переміщених осіб», які, окрім іншого, визначили обставини, згідно яких надається статус ВПО. Проте законодавець не зміг подолати численні правові колізії та недоліки, внаслідок яких сотні тисяч людей не змогли чи змогли, тільки з великими труднощами, отримати статус ВПО. Наголошено, що одна з таких колізій полягає у тому, що вищезазначена постанова Кабінету Міністрів України суттєво обмежує права вимушених переселенців у визнанні за ними статусу ВПО, оскільки не містить у переліку територій, звідки ці особи виїхали, ті, де сьогодні фактично не ведуться бойові дії та немає окупації, проте вони зазнають постійних обстрілів з боку російських військ та відповідно є небезпека для громадян.

Висновки. Сформульовано пропозиції остаточно унормувати положення про визнання статусу ВПО та відповідні процедурні вимоги Постанови Кабінету Міністрів України «Порядок оформлення і видачі довідки про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи» для того, щоб уникнути постійних звернень громадян до судових органів та спростити видачу відповідних довідок про статус ВПО.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: *статус, вимушено переміщені особи, закон, довідка.*

Як цитувати: Федотов І.С. Статус внутрішньо переміщеної особи: поняття та деякі проблемні питання отримання. Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, серія «Право». 2024. Вип. 38. С. 95-101. <https://doi.org/10.26565/2075-1834-2023-38-09>

In cites: Fedotov I.S. (2024). The status of internally displaced persons: concept and some issues in obtaining it. *The Journal of V.N. Karazin Kharkiv National University, Series «Law»,* (38), P. 95-101. <https://doi.org/10.26565/2075-1834-2023-38-09> (in Ukrainian)

Постановка проблеми. Тривалий час аж до 2014 року Україна фактично не стикалася із проблемою вимушеного внутрішнього переміщення своїх громадян. Але в 2014 році внаслідок агресії Росії на Сході держави (в Донецькій та Луганській областях) та в Автономній Республіці Крим, в Україні розпочалося масове переміщення громадян, апогеєм якого стали події повномасштабної війни, розв'язаної агресором у лютому 2022 року.

При цьому, на жаль, кількість осіб, які були вимушені покинути своє житло та місце проживання і отримати статус вимушено переміщеної особи (далі – ВПО), постійно збільшується – якщо у 2021 році їх було близько 1,5 млн осіб, то вже на початку літа 2024 року

їх було, за статистичними даними, близько 4,6 млн [1]. Разом з тим, звичайно ж, реальна кількість вимушених переселенців внаслідок бойових дій на згаданих територіях була набагато вищою, оскільки закон, яким регулювався статус внутрішньо переміщених осіб було прийнято тільки 20 жовтня 2014 року – Закон № 1706-VII «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб», а згодом ще низка нормативних актів, які врегульовували статус, права і свободи, порядок визнання вимушено переміщених осіб. Проте, й досі залишилося чимало спірних та невирішених питань, зокрема щодо особливостей набуття громадянами статусу ВПО та розбіжностей у порядку цього набуття між різними нормативними актами..

Мета дослідження. Мета дослідження полягає в тому, щоб дослідити особливості поняття внутрішньо-переміщеної особи за чинним вітчизняним законодавством і здійснити порівняльний аналіз змісту та порядку набуття статусу ВПО у різних нормативних актах.

Відповідно до поставленої мети, можна виокремити ряд завдань дослідження, а саме: проаналізувати чинну нормативно-правову основу щодо визначення поняття внутрішньо-переміщених осіб, дослідити сучасну наукову думку з приводу особливостей даного статусу, розкрити особливості процесу та підстави визнання статусу ВПО у чинному законодавстві, порівняти порядок набуття такого статусу відповідно до Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» та Постанови Кабінету Міністрів України «Про облік внутрішньо переміщених осіб».

Стан наукового дослідження теми. Питанням статусу внутрішньо переміщених осіб та підстави його визнання займалися відомі вітчизняні науковці Я. Грабова, М. Кобець, К. Крохмальова, О. Малиновська, М. Менджул, С. Пирожкова, О. Піскун, І. Прибиткова, Ю. Римаренко, Н. Тиндик, С. Чехович, М. Шульга та ін.

Основні результати дослідження. Незважаючи на існуючу міжнародну практику внутрішнього переміщення осіб внаслідок різноманітних воєнних, соціальних, релігійних конфліктів, стихійних лих та інших потрясінь, поняття внутрішньо переміщених осіб увійшло в юридичну та соціальну практику в кінці ХХ століття, а у власне в Україні – тільки з початком російської агресії у Криму та на Донбасі у 2014 році. Дане поняття є похідним, як вказують учені, від поняття «біженець», та є його логічним продовженням [2].

Звичайно ж, проблематика біженців та внутрішнього переміщення далеко не нова, адже в усі періоди історії існували приклади масового вимушеного переміщення людей з тих чи інших причин з місць свого проживання на інші території і навіть в інші країни. Проте свого чіткого унормування та науково-методологічного обґрунтування дана проблематика дістала тільки у ХХ столітті, коли після Першої світової війни провідні світові держави стали робити спроби використання норм міжнародного та національного права для захисту таких громадян [3, с. 32].

Так, впродовж повоєнних років була прийнята ціла низка міжнародних нормативних актів, що врегульовували питання біжен-

ців, зокрема, Конвенція про статус біженців (1951 р.), Женевські конвенції (1947 та 1977 рр.) та створені відповідні міжнародні організації – наприклад, Міжнародна організація у справах біженців при ООН (1946 р.). Але, оскільки найчастіше жертви військових, соціальних, природних катаклізмів були змушені вимушено переміщуватися в межах кордонів своєї держави, то відповідно на національному рівні уряди цих держав намагалися залишати за собою право врегульовувати статус, права і порядок визнання цього статусу даних осіб. Через це у кінці ХХ ст. виникла нагальна проблема визначення статусу саме тих осіб, які вимушено переміщуються в межах своєї території, не перетинаючи її кордону. Саме тоді з'являється поняття вимушено переміщеної особи [3, с. 35].

На міжнародному рівні дане поняття вперше офіційно з'являється у 1998 році, коли було прийнято «Керівні принципи з питань переміщених усередині країни осіб», що стали своєрідним «дороговказом» для національних урядів та їх законодавчих систем у даному питанні [2]. Саме у даних принципах вперше були відображені відмінності у статусі біженців та вимушено переміщених осіб, які полягають у трьох основних аспектах:

1 аспект – біженці покидають свою країну, тобто перетинають її кордон, а вимушені переселенці перебувають у її межах;

2 аспект – біженці не захищаються своєю країною, а вимушені переселенці отримують такий захист;

3 аспект – підстави для переміщення осіб: біженці покидають батьківщину через індивідуальні переслідування чи побоювання їх вчинення, за ознаками особистих переконань (віра, світогляд, політичні переконання і т.д.), етнічні ознаки і т.д., тоді як підставами для переміщення вимушених переселенців є збройні конфлікти, прояви насильства, природні чи техногенні катастрофи тощо [4, с. 394].

В Україні згідно норм Конституції, інших нормативних актів права і свободи громадян вважаються пріоритетною і визначальною, найвищою цінністю [5]. Не є винятком відповідно і права вимушено переміщених осіб, проте для законодавчого їх унормування необхідна відповідна нормативна база.

Ключовим і визначальним для визначення поняття вимушено переміщених осіб в Україні є Закон України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» від 20.10.2014 р., прийнятий для забезпечення допомоги населенню Криму, Донецької і Лу-

ганської областей, що зазнали нападу російських агресорів. У даному законі ст. 1 і визначає власне сам статус таких осіб – це «...громадянин України, іноземець або особа без громадянства, яка перебуває на території України на законних підставах та має право на постійне проживання в Україні, яку змусили залишити або покинути своє місце проживання у результаті або з метою уникнення негативних наслідків збройного конфлікту, тимчасової окупації, повсюдних проявів насильства, порушень прав людини та надзвичайних ситуацій природного чи техногенного характеру...» [6].

Відразу ж слід зазначити, як вказують М.В. Менджул та Ю.С. Паніна, що поняття внутрішньо переміщених осіб, визначене у вказаній вище ст. 1 Закону «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб», відрізняється від визначення, усталеного у міжнародній правовій практиці, оскільки на міжнародному рівні не вказується як головна ознака відсутність перетину державного кордону, а також наведені більш широкі підстави для переміщення осіб. Також з'явилися нові підстави для переміщення таких осіб – наприклад, тимчасова окупації території, де вони проживають, а також внесені зміни до принципів прояву насильства та порушення прав людини, зокрема акцент зроблений на їх масовості та розповсюдженості [4, с. 395].

Разом з тим, як доречно зауважив М.П. Кобець, суто для наших вітчизняних реалій ситуація із внутрішньо переміщеними особами саме після 2014 року стала об'єктивно українською складною. По-перше, стверджує науковець, громадські інституції помітили цю проблему раніше, ніж держава та влада, і стали вимагати від останніх адекватної та швидкої реакції. По-друге, є певні відмінності між причинами внутрішнього переміщення громадян із Криму та Донбасу: якщо перші виїжджали із півострова переважно за політичними міркуваннями і вже потім внаслідок гуманітарної кризи, то вже останні – внаслідок розгортання військового конфлікту, а вже потім – з політичних міркувань [7, с. 200].

В даному контексті буде доречним, як зауважують Т. Цимбалістий та А. Блащак, нагадати і про визнання вищезазначених обставин, які дають право визначати особу як внутрішньо переміщену [8, 127]. Це визнання міститься у абз. 2 ч. 1 ст. 1 «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» - доведення обставин, які визначають статус ВПО, не потрібно, якщо дані про це містяться у наступних офіційних джерелах:

- звітах Верховного Комісара ООН з прав людини;
- ОБСЄ;
- Міжнародного комітету Червоного Хреста і Червоного Півмісяця;
- Уповноваженого ВРУ з прав людини [5].

При цьому вказана інформація має розміщуватися на офіційних веб-ресурсах даних інституцій чи при умові, якщо уповноважені державні органи прийняли відповідні рішення про визнання даних обставин.

Проте, зазначимо ключовий аспект у проблематиці визначення статусу ВПО та підстав їх визнання – це поява багатьох проблемних питань і правових колізій, що пов'язані із визначенням правової термінології, а також процедурними механізмами забезпечення прав та свобод цих громадян.

Важливим проблемним моментом нормативно-правового регулювання визначення статусу ВПО також було наступне: у нормах постанови КМУ від 01.10.2014 р. № 509 «Порядок оформлення і видачі довідки про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи» замість поняття «вимушено переміщена особа» вживалося поняття «особа, яка була переміщена із тимчасово окупованої території України чи із районів проведення АТО». Проте дана проблема була вирішена через прийняття Постанови КМУ № 636 від 26.08.2015 р. «Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України» у редакції «Про облік внутрішньо переміщених осіб» [6].

Іншою вагомою проблемою стала втрата тих громадян, які вже мали статус ВПО до 24 лютого 2022 року (до моменту повномасштабного наступу російських військ) та зареєструвалися на постійному місці проживання в інших регіонах держави, цього статусу. Проте органи соціального захисту не можуть фактично знайти таку інформацію, бо у всіх офіційних базах даних вона просто відсутня – для цього такі громадяни повинні були самостійно з'явитися до органів соцзахисту, які видавали дану довідку, із особистою заявою про її анулювання. Проте, звичайно ж, на практиці це зробили одиниці, бо всі логічно вважали, що під час оформлення всі інформаційні обміни між державними органами відбуваються автоматично [3, 110].

Проте головна проблема, на наш погляд, полягає у тому, що і досі існує суперечність між нормами ст. 1 Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» та нормами Постанови Кабінету

Міністрів України від 01.10.2014 р. № 509 «Про облік внутрішньо переміщених осіб».

Так, норма зазначеного закону прямо вказує, що ключовими ознаками визначення статусу вимушено переміщених осіб є:

- перебування на території України;
- не покидання її території, тобто відсутність факту перетину кордону;
- залишення чи покидання свого постійного місця проживання через результати збройного насильства чи з метою уникнення негативних наслідків дії цього насильства; інших будь-яких негативних факторів природного чи техногенного характеру [6].

Далі – у ч. 1, 2, 3, 7, 10 ст. 4 вищезазначеного закону передбачено підстави взяття на облік таких вимушено переселених осіб – це в першу чергу проживання на території, де виникають передбачені у ст. 1 даного закону обставини, причому саме на момент їх виникнення [6].

Відповідно до вказаних норм особа, яке бажає оформити юридично статус ВПО і отримати відповідну довідку, має подати до органів соцзахисту за новим (фактичним) місцем проживання особисту відповідну заяву, причому якщо заявник має в особистих документах відмітку органів влади тієї одиниці, звідки особа була змушена здійснити вимушене переміщення на нове місце проживання, довідка має видаватися обов'язково у той же день (до речі, так само, як і обґрунтована відмова у наданні такої довідки). Відмова особі у видачі такої довідки може надаватися виключно у разі відсутності обставин, перелічених у законодавстві, які спричинили вимушене переміщення.

При цьому така довідка діє безстроково, окрім випадків, що прямо передбачені у нормі ст. 12 вищезазначеного Закону, а саме: особиста відмова особи, скоєння тяжких кримінальних правопорушень (їх перелік подано у п. 2 ч. 1 ст. 12 Закону), повернення особи до свого постійного місця проживання, виїзд за кордон на постійне проживання, подання для оформлення довідки неправдивої інформації [6].

На практиці чимало органів соціального захисту населення фактично порушують норми вищезазначених статей Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб», посилаючись на абз. 18 п. 2 Постанови Кабінету Міністрів України «Про облік внутрішньо переміщених осіб», яка визначає Порядок оформлення і видачі довідки на взяття на облік ВПО. Дана норма визначає:

1) території, які підпадають під визначення територій, де ведуться чи велися бойові

дії або вони є окупованими Російською Федерацією внаслідок бойових дій;

2) віднесення осіб до категорії таких, у яких внаслідок ведення бойових дій, диверсійних чи терористичних актів, вчинених військами Російської Федерації було втрачене власне житло [9].

Вказана норма вищезгаданої постанови КМУ, незважаючи на численні доповнення та зміни, не вносить до переліку таких територій місця, де зараз фактично не ведуться бойові дії та немає окупації, проте вони зазнають постійних обстрілів з боку російських військ.

Так, наприклад, території Чернігівської, Сумської, Харківської, Київської областей, самого міста Києва чи не щоденно зазнають артилерійських, ракетно-бомбових ударів, ударів безпілотниками типу «шахід» тощо. Відповідно виникають обставини, які згідно ст. 1 Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» можна трактувати як уникнення негативних наслідків збройного конфлікту – небезпека смерті, масштабного руйнування житла, знищення майна і т.д. Також часто на дану територію проникають із фронтових регіонів чи із території Російської Федерації чи її посібника Білорусі ДРГ, які також несуть небезпеку громадянам України.

Але органи соціального захисту населення доволі часто не зважають на ці обставини, а надають довідки визнання статусу ВПО тільки тим особам, хто переселився або безпосередньо із зони бойових дій, або із окупованих російськими військами територій Харківської, Луганської, Донецької, Запорізької, Херсонської областей чи Автономної Республіки Крим. Тому на практиці виникають такі ситуації, що заявникам на отримання довідки статусу ВПО із, наприклад, Києва чи інших територій, які зазнають постійних обстрілів та бомбардувань з боку російських військ і є загроза для життя, відмовляють у видачі такої довідки.

Відразу ж слід зауважити, що відмову орган соцзахисту населення у видачі довідки про присвоєння статусу ВПО може надавати тільки у чітко визначених випадках, а саме:

- при відсутності обставин, які спричинили факт внутрішнього переміщення осіб;
- при поданні завідомо неправдивої інформації до органів соцзахисту;
- при втраті особистих документів особою (до моменту їх офіційного відновлення);
- при відсутності відмітки про реєстрацію місця проживання, звідки відбувається

вимушене переміщення особи, чи відсутності доказів такого проживання;

- недоведенні наданими особою доказами факту проживання на вказаній території тощо [6].

Також особа може звернутися до судових органів як для визначення правомірності підстав і обставин, зазначених нею в заяві, так і для оскарження рішень територіальних органів соціального захисту у разі відмови.

Враховуючи усе вищенаведене, вбачається край актуальна проблема, внаслідок якої чимало громадян близьких до фронтних територій, які потерпають від постійних масових обстрілів та ракетних атак російських військ, не можуть отримати довідку про визнання статусу ВПО, оскільки органи соціального захисту, керуючись нормами Постанови Кабінету Міністрів України «Про облік внутрішньо переміщених осіб», відмовляють особам у наданні такого статусу.

При вирішенні даної проблеми слід, на нашу думку, виходити з того, що:

- по-перше, всі органи влади та посадові особи повинні діяти виключно на основі норм Конституції України, законів України та підзаконних актів відповідно до принципу їх ієрархічності;

- по-друге, конституційні права і свободи громадян гарантуються нормами Конституції України і не можуть бути скасовані кимось чи чимось;

- по-третє, відповідно до ц. 1 ст. 1 Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» підставами для визнання статусу ВПО є перебування на території України на законних підставах, вимушене залишення чи покидання свого місця проживання внаслідок збройного конфлікту, тимчасової окупації, проявів насильства, порушень прав людини, інших порушень внаслідок проявів природного чи техногенного характеру;

- по-четверте, порядок та процедура оформлення статусу ВПО відбувається згідно Постанови Кабінету Міністрів України «Про облік внутрішньо переміщених осіб» (зі змінами та доповненнями);

- по-п'яте, при виникненні відсутності у чинному законодавстві чіткості та необхідної точності формулювань, якщо це порушує якість законів, та недопущенні неоднозначності і множинності тлумачення органи влади всіх рівнів повинні застосовувати найбільш сприятливий для громадян підхід (відповідно до рішення Європейського Суду з прав людини від 14.10.2010 «Справа «Щокін проти

України» (Заяви № 23759/03 та № 37943/06)) [10].

З огляду на все вищезазначене, вважаємо за потрібне внести зміни у чинне законодавство України в аспекті підведення норм Постанови Кабінету Міністрів України «Порядок оформлення і видачі довідки про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи» від 01.10.2014 р. № 509 до норм Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» для уникнення правових колізій та численних скарг громадян на складність та неможливість отримання статусу ВПО.

Висновки. Таким чином, поняття внутрішньо переміщеної особи є відносно новим як для чинного вітчизняного законодавства, так і юридичної практики, незважаючи на його давнє походження і схожість із поняттям біженця. Безпосередньо визначення даного поняття міститься у ст. 1 Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб», за якою особа визначається вимушено переселеною у тому разі, якщо вона на законних підставах проживала на території України, маючи право на це, і була змушена покинути чи залишити дане місце проживання через негативні наслідки збройного конфлікту, тимчасової окупації території, проявів насильства щодо неї чи інших порушень її прав і свобод, а також інших негативних проявів від надзвичайних ситуацій природного чи техногенного характеру.

Водночас, незважаючи на значну увагу як науковців, так і влади та суспільства до проблематики визначення статусу ВПО та підстав визнання осіб такими, що вимушено переселилися, досі існує чимало проблем та колізій.

Найголовніша з них полягає у суперечності норм Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» та Постанови Кабінету Міністрів України «Порядок оформлення і видачі довідки про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи», оскільки й досі, незважаючи на численні зміни та доповнення до вказаних нормативних актів, вищезгадана постанова уряду обмежує права деяких осіб у праві на набуття статусу ВПО.

Для розв'язання даної проблеми слід на законодавчому рівні привести норми вказаної постанови у відповідність чинному законодавству, перш за все нормам Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Станом на травень 2024 р. в Україні статус ВПО мають 4,6 мільйона людей, виплати отримують лише 1,5 мільйона українців. Центр досліджень соціальних комунікацій НБУВ. URL: <https://nbuviap.gov.ua/stanom-na-traven-2024-r-v-ukrajini-status-vpo-mayut-4-6-miljona-lyudej-viplati-otrimuyut-lishe-1-5-miljona-ukrajintiv#:~:text=>. (дата звернення 21.08.2024).
2. Семенова М. Статус внутрішньо переміщеної особи в Україні. URL: https://jurliga.ligazakon.net/news/211039_status-vnutrshno-peremshcheno-osobi-v-ukran (дата звернення 21.08.2024).
3. Кульчицький Т.Р. Правове регулювання соціального захисту внутрішньо переміщених осіб в Україні: дис... д-ра філософії. Львів, 2022. 224 с. URL: https://lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2022/04/dis_kulchytskyi.pdf (дата звернення 21.08.2024).
4. Менджул М.В., Паніна Ю.С. Поняття «внутрішньо переміщена особа»: порівняльний аналіз законодавства України та зарубіжних країн. Порівняльно-аналітичне право. 2016. № 4. С. 293-297.
5. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28.06.1996. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр> (дата звернення 20.08.2024).
6. Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб: Закон України від 20.10.2014 № 1706-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1706-18#Text> (дата звернення 21.08.2024).
7. Кобець М.П. Щодо визначення поняття «внутрішньо переміщена особа» в законодавстві України. Порівняльно-аналітичне право. 2016. № 1 С. 199-202. УДК 340.13: 325.11(477).
8. Цимбалістий Т., Блашак А. Правовий статус внутрішньо переміщених осіб в Україні. Актуальні проблеми правознавства. 2019. № 4ф (20). С. 126-130.
9. Порядок оформлення і видачі довідки про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи: Постанова Кабінету Міністрів України від 01.10.2014 № 509. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/509-2014-%D0%BF#Text> (дата звернення 21.08.2024).
10. Справа «Шокін проти України» (Заяви № 23759/03 та № 37943/06). Європейський Суд з прав людини. Рішення. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_858#Text (дата звернення 21.08.2024)

Стаття надійшла до редакції 08.10.2024

Стаття рекомендована до друку 09.11.2024

I.S. FEDOTOV

PhD student at the Department of Constitutional and Municipal Law

E-mail: yurist.fedotov@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0009-0007-5828-1799>

V. N. Karazin Kharkiv National University

Kharkiv, 61022, Svobody square, 4

THE STATUS OF INTERNALLY DISPLACED PERSONS: CONCEPT AND SOME ISSUES IN OBTAINING IT

ANNOTATION. *Introduction.* The article is devoted to the problem of determining the status of an internally displaced person, which has gained particular importance and significance in the current realities of life. Ukraine first faced this problem in 2014, when, as a result of the annexation of Crimea and Donbas, almost one and a half million citizens became internally displaced. Following widespread publicity, the authorities reacted and began to try to regulate the issue of recognising the status of IDPs, their registration and provision at the legislative level.

Summary of the main research results. The article analyses the legal acts regulating the status of an internally displaced person. Among them: The Law of Ukraine 'On Ensuring the Rights and Freedoms of Internally Displaced Persons', the Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine 'On Registration of Internally Displaced Persons', which, among other things, defined the circumstances under which the IDP status is granted. However, the legislator failed to overcome numerous legal conflicts and shortcomings, which resulted in hundreds of thousands of people being unable to obtain IDP status or only with great difficulty. It is noted that one of these conflicts is that the above-mentioned resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine significantly restricts the rights of internally displaced persons to be recognised as IDPs, since it does not include in the list of territories from which these persons left those where there are no actual hostilities and no occupation, but they are subject to constant shelling by Russian troops and, accordingly, there is a danger to citizens.

Conclusions. Proposals are formulated to finally regulate the provisions on the recognition of IDP status and the relevant procedural requirements of the Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine 'Procedure for issuing a certificate of registration of an internally displaced person' in order to avoid constant appeals to the judiciary and simplify the issuance of relevant certificates of IDP status.

KEY WORDS: *status, internally displaced persons, law, certificate.*

REFERENCES

1. As of May 2024, 4.6 million people in Ukraine have IDP status, but only 1.5 million Ukrainians receive payments. Center for Social Communications Research, NBUB. URL: <https://nbuviap.gov.ua/stanom-na-traven-2024-r->

v-ukrajini-status-vpo-mayut-4-6-miljona-lyudej-viplati-otrimuyut-lishe-1-5-miljona-ukrajintiv#:~:text=. (access date: 21.08.2024).(in Ukrainian)

2. Semenova M. Status of internally displaced persons in Ukraine. URL: https://jurliga.ligazakon.net/news/211039_status-vnutrshno-peremshcheno-osobi-v-ukran (access date: 21.08.2024). (in Ukrainian)

3. Kulchytsky T.R. Legal regulation of social protection of internally displaced persons in Ukraine: dis... Doctor of Philosophy. Lviv, 2022. UDC 349.3. 224 p. URL: https://lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2022/04/dis_kulchytskyi.pdf (access date: 21.08.2024). (in Ukrainian)

4. Mendzhul M.V., Panina Yu.S. The concept of "internally displaced person": a comparative analysis of the legislation of Ukraine and foreign countries. Comparative-analytical law. No. 4, 2016. pp. 293-297. (in Ukrainian)

5. Constitution of Ukraine: adopted at the fifth session of the Verkhovna Rada of Ukraine on 28.06.1996. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр> (access date: 20.08.2024). (in Ukrainian)

6. On ensuring the rights and freedoms of internally displaced persons: Law of Ukraine dated 20.10.2014 No. 1706-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1706-18#Text> (access date: 21.08.2024). (in Ukrainian)

7. Kobets M.P. On the definition of the concept of "internally displaced person" in the legislation of Ukraine. Comparative-analytical law. No. 1, 2016. pp. 199-202. (in Ukrainian)

8. Tsybalytsky T., Blashchak A. Legal status of internally displaced persons in Ukraine. Current problems of jurisprudence. No. 4f (20), 2019. pp. 126-130. (in Ukrainian)

9. Procedure for registration and issuance of a certificate of registration of an internally displaced person: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated 01.10.2014 No. 509. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/509-2014-%D0%BF#Text> (access date: 21.08.2024). (in Ukrainian)

10. Case "Shchokin v. Ukraine" (Applications No. 23759/03 and No. 37943/06). European Court of Human Rights. Decision. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_858#Text (access date: 21.08.2024). (in Ukrainian)

Стаття надійшла до редакції 08.10.2024

Стаття рекомендована до друку 09.11.2024